

Lausunto

12.2.2024

VN/24616/2022

VN/24616/2022-VNK-44

Valtiovarainministeriö

Valtioneuvoston kanslian lausunto

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa arviomuistiosta poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla. Valtioneuvoston kanslia lausuu asiassa seuraavaa:

1. Kuinka tarpeellisenä näette poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden tai tällaisten henkilöiden perheenjäsenen tai yhtiökumppanien henkilötietojen käsittelyn keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla?

Arviomuistiossa on käsitelty varsin kattavasti keskitettyyn kansalliseen tietojärjestelmään liittyviä kysymyksiä ja vielä lisäselvittelyä vaativia seikkoja. Tällä hetkellä PEP-tietojen antaminen perustuu pitkälti henkilöiden itsensä tekemään ilmoitukseen, eikä tietoja ole kattavasti saatavissa yhtenäisestä tietojärjestelmästä. Valtioneuvoston kanslia painottaa, että asian jatkovalmistelussa tulee arvioida, ovatko pohditut keinot oikeassa suhteessa niillä aikaansaatavaan vaikuttavuuteen. Jatkovalmistelussa tulee nykyistä kattavammin punnita myös keskitetyn rekisterin tarpeellisuutta ja siitä saatavia hyötyjä suhteessa hallinnolliseen taakkaan. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota myös tietoturvallisuuden liittyviin kysymyksiin sekä tietosuojaan ja henkilötietojen käsittelyn minimointiin.

Arviomuistion perusteella vaikuttaa siltä, että mikäli ehdotettu rekisteri otetaan käyttöön, valtioneuvoston kanslialle tulisi uusia hallinnollisia tehtäviä, mikäli sen tulisi ilmoittaa keskitettyyn rekisteriin tiedot ministereistä ja valtiosihteereistä. Lisäksi arviomuistiossa on valtioneuvoston kanslian osalta mainintoja liittyen valtio-omisteisiin yhtiöihin. Valtio-omisteisten yhtiöiden osalta muistion perusteella vaikuttaa siltä, että valtioneuvoston kanslialle ei suoraan tulisi uusia velvoitteita. Valtioneuvoston kansliaan ja valtio-omisteisiin yhtiöihin liittyviä vaikutuksia on kuvattu tarkemmin lausunnon 2. kohdassa.

2. Tulisiko vielä jokin näkökulma erityisesti ottaa huomioon vaikutusten arvioinnissa?

Viranomaisvaikutukset

Arviomuistiossa todetaan, että PEP-henkilöiden tietojen osalta velvollisuus olisi tarkoituksenmukaisinta asettaa sille organisaatiolle tai taholle, jossa poliittisen vaikutusvaltaisuuden perustavaa tehtävää hoidetaan. Rahanpesulain (444/2017) 1 luvun 4 §:n määritelmässä PEP-henkilöiksi määritellään muun muassa ministerit sekä vara- ja apulaisministerit. PEP-asetuksen (610/2019) 2 §:n mukaan rahanpesulain 1 luvun 4 §:n 11 kohdan a alakohdassa tarkoitettuja tehtäviä ovat mm. perustuslain 5 luvussa tarkoitettujen ministerien tehtävät sekä valtiosihteerin tehtävät. Asetuksen perustelumuistiossa on todettu, että Suomessa ei ole vara- tai apulaisministereinä toimivia henkilöitä, mutta vastaavissa

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtioneuvoston kanslia

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 23
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 1602 2165
+358 9 1602 2165

kirjaamo.vnk@gov.fi

tehtävissä toimivia henkilöitä ovat valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 6 §:ssä tarkoitetut pääministerin tai ministerin henkilökohtaisena avustajana toimivat poliittiset valtiosihteerit. Perustelu- muistiossa todetaan lisäksi, että pykälän soveltamisalan ulkopuolelle jää valtiosihteerin nimikettä käyttävä henkilö silloin, kun sillä viitataan ministeriön ylimpänä virkamiehenä toimivaan henkilöön.

Ylimmän valtiojohdon osalta sekä valtioneuvoston vaihdokset (hallitusvaihdos) että valtioneuvos- tossa toimeenpannut muutokset (ministerivaihdos) julkaistaan säädöskokoelmassa (Finlex-verkko- palvelussa) tasavallan presidentin avoimissa kirjeissä. Vaihdoksista myös tiedotetaan. Valtioneuvos- ton kanslia katsoo, että mahdollisen lainsäädännön jatkovalmistelun yhteydessä tulee tarkastella sitä mahdollisuutta, että ministereiden osalta rekisterinpitäjä tekisi tarvittavat merkinnät rekisteriin sää- döskokoelmassa julkaistavien tietojen perusteella. Erillisten ilmoitusten toimittaminen rekisterinpitä- jälle säädöskokoelmassa jo julkaistuista tiedoista merkitsisi päällekkäistä työtä ja aiheuttaisi näin ollen ylimääräistä hallinnollista taakkaa.

Valtioneuvoston kanslian toimialaan kuuluvat hallituksen vaihdokseen ja työskentelyyn liittyvät toi- menpiteet. Valtioneuvoston kanslia mm. vastaa hallituksen nimittämiseen liittyvistä menettelyistä sekä ministerien palkkion maksusta. Ministerit kuitenkin käytännössä hoitavat tehtäviään eri ministe- riöissä. Lisäksi useimmat ministerit ovat myös kansanedustajia. Jatkovalmistelussa olisikin syytä selkeyttää sitä, mikä taho vastaisi tietojen ilmoittamisesta PEP-rekisteriin ministereiden osalta.

Poliittiset valtiosihteerit ovat valtioneuvoston kanslian virkamiehiä. Poliittisten valtiosihteereiden nimi- tykset esitellään valtioneuvoston kansliasta ja kanslia vastaa valtiosihteereiden palkanmaksusta. Valtiosihteerit kuitenkin työskentelevät eri sijoitusministeriöissä. Kuten edellä on ministereiden osalta todettu, myös valtiosihteereiden osalta olisi jatkovalmistelussa syytä selkeyttää sitä, mikä taho vas- taisi tietojen ilmoittamisesta PEP-rekisteriin.

Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset yrityksiin

Rahanpesulain 1 luvun 4 §:n PEP-henkilön määritelmä laajennettiin 1.3.2024 voimaan tulevalle muutoksella kattamaan valtion kokonaan omistaman yrityksen lisäksi valtion enemmistöomisteisten yritysten ja valtion liikelaitosten hallinto-, johto- ja valvontaelinten jäsenet muissa kuin pörssiyhti- öissä. Lakimuutoksen esitöissä (HE 236/2021) todetaan, että valtion enemmistöomisteiset yhtiöt täyttäisivät määritelmän vain silloin, kun ne ovat suorassa omistuksessa. PEP-asetuksen 10 §:n mu- kaan yhtiön hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenen tehtäviä ovat yhtiön hallituksen puheenjohta- jan, hallituksen jäsenen, toimitusjohtajan, hallintoneuvoston puheenjohtajan ja hallintoneuvoston jä- senen tehtävät sekä edellä mainittujen varajäsenten tehtävät.

Valtiolla on tällä hetkellä yhtiöomistusta noin 70 osakeyhtiössä (yhtiöiden lukumäärä vaihtelee), joista suoraan tai välillisesti omistettuja pörssiyrityksiä on 17 kappaletta. Loput listaamattomat yhtiöt kuuluvat pääosin valtioneuvoston kanslian omistajaohjaukseen, mutta myös muille ministeriöille. Suurin osa näistä yhtiöistä on valtion enemmistöomisteisia yhtiöitä, joissa valtio omistaa yhtiön osak- keista ja niiden tuottamista äänistä enemmistön, pääasiassa kokonaan. Ainostaan neljässä yhtiössä valtion omistus jää alle 50,1 prosentin.

Valtiolla on tällä hetkellä ainoastaan kaksi liikelaitosta: Senaatti-kiinteistöt ja Metsähallitus. Kummal- lakin voi olla omistuksessaan tytäryhtiöitä.

Valtioneuvoston kanslia ylläpitää luetteloa kaikista Suomen valtion omistamista yhtiöistä. Yhtiöluet- telo löytyy valtioneuvoston kanslian verkkosivuilta. Kuten arviomuistiossa todetaan, valtioneuvoston kanslia ei ylläpidä luettelointia muiden valtioiden omistamista suomalaisista yrityksistä. Kanslian tie- tojen mukaan myöskään muut ministeriöt eivät ylläpidä tällaista listausta.

Kaikkien valtio-omisteisten yritysten yhtiömuoto on osakeyhtiö, jonka mukaisesti yhtiössä on oltava hallitus. Toimitusjohtaja ja hallintoneuvosto ovat vapaaehtoisia toimielimiä. Muutamaa tapausta lu- kuun ottamatta valtio-omisteisissa yhtiöissä on toimitusjohtaja mutta ainoastaan seitsemässä yhti- össä on hallintoneuvosto. Varajäsenjärjestelmää ei yleensä ole käytössä muutamaa tapausta lukuun ottamatta.

Kunkin valtio-omisteisen yhtiön tai liikelaitoksen hallituksen ja hallintoneuvoston jäsenten ja vara- jäsenten sekä toimitusjohtajien tulee tuntea voimassa oleva yhtiötä koskeva sääntely, mukaan lukien rahanpesulaki kaikkine velvoitteineen. Henkilön PEP-asemasta ja sen tuomista velvoitteista myös kerrotaan, kun henkilö valitaan yhtiön hallitukseen tai hallintoneuvostoon. Kukin PEP-asemassa oleva henkilö on velvollinen tuomaan asemansa esiin, kun hän asioi rahoituslaitosten tai muiden sel- laisten tahojen kanssa, jotka ovat ilmoitusvelvollisia rahanpesusääntelyn perusteella. Henkilön tulisi myös muistuttaa perheenjäsenikseen katsottavia henkilöitä sekä mahdollisia yhtiökumppaneitaan

siitä, että hänen PEP-asemansa perusteella PEP-asema koskee myös heitä. Mitään yleistä valvontamekanismia tähän ei ole kuitenkaan luotu, vaan kukin henkilö vastaa ilmoitusvelvollisuudesta itse henkilökohtaisesti.

Valtio-omisteisille yrityksille on jatkuvasti tulossa erilaisten lainsäädäntöhankkeiden perusteella lisää hallinnollista taakkaa, jota tulisi mieluummin vähentää kuin kasvattaa. Tämän vuoksi on vältettävä sitä, että PEP-säätelyn täytäntöönpanolla lisättäisiin hallinnollista taakkaa erilaisilla velvoitteilla, joilla olisi myös kerrannaisvaikutuksensa yritysten kustannuksiin ja viime kädessä asiakkaiden yritysten palveluista tai tuotteista maksamaan hintaan. Yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseksi velvoitteet tulisivat kohdistaa ensisijaisesti itse PEP-henkilöihin.

3. Muuta lausuttavaa

Valtioneuvoston kanslian käsityksen mukaan hallitus- ja ministerivaihdoksista säädöskokoelmassa julkaistavissa avoimissa kirjeissä yksilöidään ministerit yksiselitteisesti, joten rekisterinpitäjän olisi mahdollista tehdä tarvittavat merkinnät PEP-rekisteriin näiden tietojen pohjalta. Tältä osin ei siten vaikuttaisi olevan perusteltua tarvetta sille, että jokin muu taho kuin rekisterinpitäjä käsittelee ministerien henkilötunnuksia PEP-rekisteriin tehtävien merkintöjen vuoksi. Edellä mainitusti valtioneuvoston kanslia korostaa tarvetta kiinnittää erityisesti huomiota henkilötietojen käsittelyn minimointiin.

Viranomaisen tehtävien laiminlyöntiin sovelletaan virkavastuuta koskevia säännöksiä. Valtioneuvoston kanslia kannattaa muistiossa todettua, jonka mukaan viranomaisen PEP-rekisteritietojen ilmoitusvelvollisuuden mahdollista laiminlyöntiä tulisi tarkastella virkavelvollisuuksien laiminlyöntinä, ei hallinnollisten sanktioiden kautta.

Alivaltiosihteeri

Timo Lankinen

Hallitusneuvos

Piritta Sirvio

Jakelu Valtiovarainministeriö, kirjaamo

VN/24616/2022-VNK-44

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: